

JUSTYNA B. WALKOWIAK
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Katedra Orientalistyki UAM
ul. 28 Czerwca 1956 nr 198
61-485 Poznań
e-mail: justwalk@amu.edu.pl

<http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.59.9>
Onomastica LIX, 2015
PL ISSN 0078-4648

OD KATAŻINY DO EDVINA, CZYLI O IMIONACH POLAKÓW WSPÓLCZEŚNIE UŻYWANYCH NA LITWIE

Słowa tematyczne: Polacy na Litwie, imiona, tendencje imiennicze, imiona mniejszości, lituanizacja

Imiona Polaków mieszkających poza Polską rzadko bywają tematem prac onomastycznych. Charakterystyczna jest pod tym względem uwaga M. Malec, podkreślająca: „Poza zasięgiem obserwacji pozostało też imiennictwo polskiej emigracji” (Malec, 2001, s. 118). Do wyjątków należy artykuł D. Kardis (2007), omawiający imiona Polaków z Wilna urodzonych w latach 1945–1999. Artykuły E. Rudnickiej-Firy i A. Skudrzykowej (1996) oraz K. Szcześniak (2004) również wpisują się w nurt poświęcony imionom mniejszości polskiej, choć dotyczą Polaków na Białorusi. Aktualne pozostaje wszakże stwierdzenie, że „obserwacja tradycji imienniczych wspólnot Polaków mieszkających poza Polską może być nader interesująca. [...] wybór imienia [...] wskazać może na etniczną odrębność nosiciela, zakorzenienie w tradycji przodków lub odwrotnie — adaptację do nowej rzeczywistości zewnętrznej” (Rudnicka-Fira, Skudrzykowa, 1996, s. 271).

Niniejszy artykuł jest próbą analizy imion nadawanych dzieciom przez Polaków litewskich. Skupiono się na okresie po odzyskaniu przez Litwę niepodległości na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Najpierw zostanie omówiona — z uwagi na specyfikę — postać pisana tych imion, a następnie przedstawione zostaną ich listy rangowe, zestawione według trzech różnych kryteriów polskości ich nosicieli i porównane z odpowiednimi danymi dla Polski i Litwy. Podjęta też zostanie próba zinterpretowania dostrzeżonych podobieństw i różnic, z uwzględnieniem informacji uzyskanych przez autorkę podczas wywiadów z Polakami litewskimi, przeprowadzonych jesienią 2013 r.

Najbardziej uderzającą cechą imion noszonych przez Polaków na Litwie jest niewątpliwie ich szczególna grafia, wyraźnie odróżniająca te imiona zarówno od imion polskich, jak i litewskich, a niezauważana przez słowniki normatywne obu języków. Podstawy prawne pisowni imion Polaków stanowią: decyzja Rady Najwyższej Republiki Litewskiej z 31 stycznia 1991 r., art. 14 Konstytucji

Republiki Litewskiej z 1992 r. oraz Ustawa o języku litewskim z 1995 r. Przywołane akty prawne stanowią, że językiem państwowym w RL jest litewski, a imiona i nazwiska obywateli innej narodowości będą w paszportach pisane przy użyciu litewskiej pisowni. Imiona i nazwiska są zapisywane zgodnie z wymową na dwa sposoby (zależnie od pisemnej prośby obywatela): albo bez przekształceń gramatycznych, albo przekształcone gramatycznie, tzn. z litewskimi końcówkami. Jednocześnie, w myśl art. 15 wspomnianej ustawy, nazwy osobowe obywateli Litwy muszą mieć wymagany prawem rodzaj gramatyczny.

Szczegółowe zasady lituanizacji imion (i nazwisk) polskich określono w uchwale Państwowej Komisji Języka Litewskiego¹ (Lietuvos lenkų..., 1991). Wynika z nich, że oznaczające samogłoski nosowe litery polskie *a*, *e* oddawane są odpowiednio jako *om||em* przed *b*, *p*, a jako *on||en* w pozostałych przypadkach. Nie zapisuje się *i* w funkcji zmiękczenia przed *e*, *ę* (np. *Mieczysław* — *Mečyslav||Mečyslavas*), ale przed innymi samogłoskami *i* pozostaje (*Hiacynt* — *Hiacynt||Hiacyntas*). Polskie litery *ó*, *w* nie należą do alfabetu litewskiego i oddawane są odpowiednio przez *u*, *v*: *Józef* — *Juzef(as)*, *Władysław* — *Vladyslav(as)*, *Wanda* — *Vanda*. Literom z polskimi znakami diakrytycznymi *ć*, *ń*, *ś*, *ź*, *ł* odpowiadają litewskie litery bez tych znaków, litewskim odpowiednikiem polskiego *ż* jest zaś *ž* (np.: *Mścislaw* — *Mscislav(as)*, *Paweł* — *Pavel(as)*, *Władysław* — *Vladyslav(as)*, *Błażej* — *Blažej*, *Bożena* — *Božena*). Litera *j* przed spółgłoskami zapisywana jest jako *i* (*Alojzy* — *Aloizy*), a litera *l* przed *a*, *ą*, *o*, *ó*, *u* — jako *li*: *Ludmiła* — *Liudmila*. W przypadku niepolskiego pochodzenia imion zasada ta jednak nie obowiązuje (*Jolanta* — *Jolanta*, *Adelajda* — *Adelaida*). Dwuznaki *cz*, *sz* oddawane są odpowiednio jako *č*, *š*, np.: *Česlav(as)*, *Šymon(as)*, a dwuznak *rz* zapisywany jest dwojako: jako *š* po *ch*, *k*, *p*, *t* (np. *Przemysław* — *Pšemy slav||Pšemy slavas*, *Krzysztof* — *Kšyštof||Kšyštofas* — wiąże się to z bezdźwięczną wymową), zaś jako *ž* w pozostałych przypadkach: *Grzegorz* — *Gžegož||Gžegožas*, *Andrzej* — *Andžej||Andžejus*. Zapis litewski pozostałych polskich dwuznaków wynika z reguł odnoszących się do zapisu tworzących je liter, np. polskim *dź*, *dż* odpowiadają *dž*, *dž*, dwuznaki *dz*, *ch* pozostają natomiast bez zmian. Ponadto, ponieważ język litewski nie dopuszcza geminat, takie imiona, jak *Anna*, *Emma*, *Violetta*, zapisywane są zawsze jako *Ana*, *Ema*, *Violeta*.

O tym, jaką końcówkę otrzyma imię męskie w przypadku tzw. ugramatycznienia (lit. *gramatinimas*), decyduje twardość poprzedzającej końcówkę głoski: *-as* po spółgłosce twardej, *-is* po miękkiej (z wyjątkiem *-č*), *-(i)us* natomiast po *č*, *j* (np.: *Grzegorz* — *Gžegožas*, *Przemysław* — *Pšemy slavas*, *Józef* — *Juzefas*, *Czesław* — *Česlavas*, *Jan* — *Janas*; *Karol* — *Karolis*; *Andrzej* — *Andžejus*, *Maciej* — *Macejus*). Końcówka *-y* w imionach męskich (po spółgłosce twardej)

¹ Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

zostaje zastąpiona przez *-as*, czasem przez *-is*: *Ksawery* — *Ksaveras*, *Damazy* — *Damazas*; wyjątkowo *Jerzy* — *Jeżis*.

Pisownia imion żeńskich w wyniku „ugramatycznienia” zmienia się w mniejszym stopniu, głównie przez wstawienie *-j-* do imion kończących się na *-ia*: *Maria* — *Marija*, *Oliwia* — *Olivija*, *Stefania* — *Stefanija*.

Tabela 1.

Imię polskie	Imię litewskie	Imię zlituanizowane
Agnieszka	Agnė, Agnetė	Agneška
Andrzej	Andrius, Andrys	Andžej, Andžejus
Andżelika	Angelė	Anželika
Anna	Ona	Ana
Bolesław	Boleslovas, Bolius	Boleslav, Boleslavas
Czesław	Česlovas, Česys, Česius	Česlav, Česlavas
Dariusz	Darijus, Darius	Dariuš
Edward	Eduardas, Edvardas	Edvard, Edvardas
Ewa	Ieva, Jieva	Eva
Franciszek	Pranciškus, Pranas	Francišek, Francišekas
Grzegorz	Grigalius, Grigas	Gžegož, Gžegožas
Jan	Jonas	Jan, Janas
Jerzy	Jurgis	Jeżis
Józef	Juozapas, Juozas	Juzef, Juzefas
Katarzyna	Kotryna, Katryna	Katažyna
Kazimierz	Kazimieras, Kazys	Kazimiež, Kazimiežas
Krzysztof	Krystupas, Kristapas	Kšyštof, Kšyštofas
Łucja	Liucija, Lucija	Lucja (Liucja?)
Łukasz	Lukas	Lukaš, Lukašas
Maciej	Motiejus, Matas	Macejus
Małgorzata	Margarita	Malgožata
Mariusz	Marijus, Marijonas	Mariuš, Mariušas
Mieczysław	Mečislovas	Mečyslav, Mečyslavas
Paweł	Paūlius, Povilas	Pavel, Pavelas
Piotr	Petras	Piotr, Piotras
Rafał	Rapolas	Rafal, Rafalis
Rajmund	Raimondas, Raimundas	Raimund, Raimundas
Ryszard	Rikardas	Ryšard, Ryšardas
Stanisław	Stanislovas, Stasys	Stanislav, Stanislavas
Sylwester	Silvestras	Sylvester, Sylvesteras
Sylvia	Silvija	Sylvija
Tadeusz	Tadas	Tadeuš, Tadeušas
Tomasz	Tomas	Tomaš, Tomašas
Urszula	Uršulė	Uršulia
Waldemar	Valdemaras, Voldemaras, Valdas	Valdemar, Valdemaras
Wiktor	Viktoras	Viktor, Viktoras
Witold	Vytautas	Vitold, Vitoldas
Władysław	Vladislovas, Vladas, Vladys	Vladyslav, Vladyslavas

W tabeli 1 porównano wybrane imiona w wersji polskiej, litewskiej (za: Kuzavinis, Savukynas, 2009) oraz zlituanizowanej według powyżej przedstawionych zasad.

Należy podkreślić, że omówione zasady nie są ściśle przestrzegane — można podejrzewać, że nie zawsze są znane zainteresowanym. Przykładowo: imię *Franciszek* bywa oddawane nie tylko jako *Francišekas*, ale również jako *Franciškas*; imię *Kazimierz* przyjmuje postaci *Kazimir*, *Kazmierz*, *Kazimiras*; imię *Dawid* występuje też jako *Deivid*, *Deiwidas*. Niekonsekwencje spotyka się na dwujęzycznych stronach internetowych polskich szkół na Litwie, na litewskich portalach i stronach informacyjnych, a nawet w urzędach, które często stosują pisownię imion dzieci polskiej narodowości *Justina*, *Patricija*, *Erika*, choć w myśl zasad VLKK litera *y* powinna w tego typu imionach zostać zachowana. W danych wyekscerpowanych z wykazów szkolnych występują między innymi oboczne formy *Edyta*||*Edita*, *Erik*||*Erykas*||*Erikas*, *Mariolia*||*Marijola*, *Patrik*||*Patryk*, *Ryšard*||*Rišard*. Niekonsekwencję w urzędowym zapisie imion i nazwisk zauważa też D. Kardis:

Na przestrzeni lat sposób prowadzenia dokumentacji w szkołach z polskim językiem wykładowym charakteryzował się wielką swobodą. W okresie powojennym nazwiska i imiona uczniów zapisywane były nieraz w języku litewskim lub po polsku, z widoczną lituanizacją formy imion i nazwisk. [...] Zapisywanie danych uczniów w języku polskim [...] aż do początku lat 90. nie podlegało [...] wielkim rygorom. Świadectwa urodzenia dzieci wydawane były w języku rosyjskim i pracownik sekretariatu lub nauczyciel często dokonywał dość luźnej transkrypcji imienia z grażdanki na łacinkę. Konsekwencją takiej sytuacji stało się mnożenie wersji imienniczych. Od początku lat 90. dane dzieci, w tym imiona, są wpisywane do dokumentów szkolnych po litewsku. Jednak mimo podobieństwa alfabetów często istnieje kilka zapisów tego samego imienia. Oprócz tego [...] zdarzają się imiona w kilku wersjach językowych [...] (Kardis, 2007, s. 145–146).

W 2012 r. litewski Urząd Ewidencji Ludności ujawnił, że na Litwie zarejestrowano m.in. 33 osoby o imieniu *Joanna* i ponad tysiąc osób o imieniu *Anna* („W” na Litwie..., 2012). Paula Paulavičiūtė z urzędu rejestracji w rejonie wileńskim mówi:

Najwięcej problemów mamy na przykład z imieniem *Anna*. Mieszkańcy chcą, by to śliczne imię pisać przez podwójne „n”. Tymczasem przepisy zobowiązują nas do pisania tego imienia przez jedno „n” — *Ana*. Mieliliśmy jeden przypadek, kiedy mama napisała specjalne podanie, według którego zezwoliliśmy jej na wpisanie dziecku oryginalnie brzmiącego imienia *Anna*. No, bo skoro można zarejestrować dziecko o imieniu *Jessica*, to czemu nie wolno *Anna*? (Mikulewicz, 2006).

Przejdziemy teraz do omówienia wyborów imienniczych Polaków na Litwie. Wymaga to wszakże najpierw rozstrzygnięcia, kogo należy uznać za Polaka. Przyjęto następujące kryteria:

1. Polakiem jest ten, kogo rodzice przy urzędowej rejestracji urodzin zgłosili jako dziecko narodowości polskiej.

2. Polakiem jest ten, kogo rodzice zapisali do polskiej szkoły (zanalizowano imiona blisko 1300 uczniów, wyekscerpowane ze stron internetowych 15 polskich szkół na Litwie).

3. Polakiem jest ten, kto mieszka na obszarze zwartego osadnictwa polskiego (jest to *sui generis* kryterium terytorialne).

Chociaż kryterium pierwsze (samookreślenia) wydaje się trafne, nie zawsze wystarcza. Na przykład, jak podaje GRT, w 1991 r. rodzice zaledwie 509 dzieci deklarowali ich polską narodowość. W 2000 r. dzieci polskiej narodowości urodziło się 1619, choć oczywiście odsetek Polaków na Litwie ani ich dzietność aż tak bardzo w tym czasie nie wzrosły.

Kryterium drugie wyklucza osoby polskiej narodowości, które posyłają dzieci do szkół litewskich. I. Kabzińska (2009, s. 70) zwraca uwagę, że „w wielu polskich rodzinach widoczna jest «orientacja na szkołę litewską»”: część rodziców uważa, że w ten sposób zapewni dziecku lepszy start w życiu; szkoły te cieszą się też opinią lepiej wyposażonych. Ponadto „podział dzieci na klasy z różnymi językami wykładowymi nie pokrywa się z ich strukturą etniczną” (Nowicka, 2000, s. 108), a do szkół polskich trafiają czasem też dzieci niepolskiego pochodzenia, najczęściej narodowości rosyjskiej. W specyficznych warunkach „polskości zagrożonej” na Litwie (por. Nowicka, 2000, s. 79) kryterium „szkolne” jest jednak co najmniej równie ważne jak kryterium samookreślenia. Jak zauważa K. Geben, „polskie szkolnictwo jest podstawowym czynnikiem zapewniającym Polakom na Litwie utrzymanie języka i tożsamości narodowej” (Geben, 2003, s. 36).

Kryterium trzecie to kryterium zamieszkania. Do celów tego artykułu wybrano rejon solecznicki (lit. Šalčininkų rajono savivaldybė), zamieszkiwany według spisu z 2011 r. w blisko 80% przez Polaków — jest to rejon o najwyższym odsetku ludności polskiej na Litwie². Wykorzystano dane opublikowane przez Państwową Komisję Języka Litewskiego (VLKK, 2014).

Dla porównania skorzystano z państwowych statystyk litewskich (GRT, 2014), a także z danych liczbowych dotyczących imion w Polsce (Grzenia, 2002).

Tabela 2 przedstawia imiona najczęściej nadawane dzieciom Polaków z Litwy w wybranych rocznikach lat 1991–2013, zestawione z analogicznymi danymi ogólnopolskimi i ogólnolitewskimi. Pojedynczą linią prostą podkreślono imiona Polaków na Litwie wspólne w danym roku z imionami w Polsce, linią fałistą — wspólne z imionami na Litwie, podwójną prostą — wspólne z imionami zarówno w Polsce, jak i na Litwie.

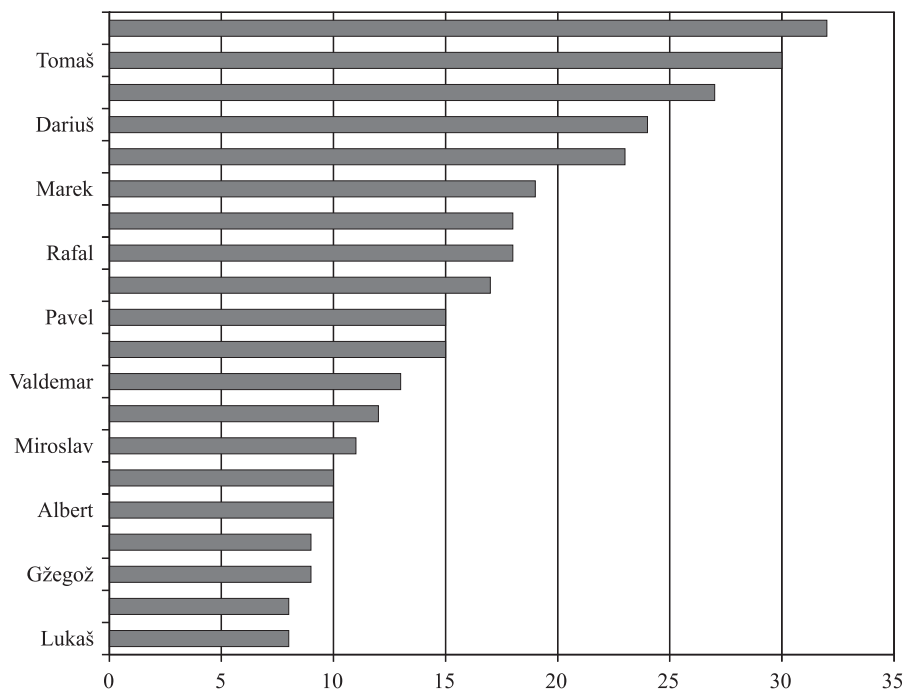
² Rejon (lit. *savivaldybė*) jest jednostką podziału terytorialnego Litwy. Republika Litewska dzieli się na 60 rejonów, w tym siedem miejskich.

Tabela 2.

Polska (1991)	Polacy na Litwie (1991)	Litwa (1991)
1. Mateusz 2. Łukasz 3. <u>Paweł</u> 4. Michał 5. Piotr 6. Marcin 7. Kamil 8. <u>Tomasz</u> 9. Damian 10. Krzysztof	1. <u>Tomaš</u> 2. Dariusš 3. <u>Pavel</u> 4. Jaroslav 5. <u>Andžej</u> 6. Mirosław 7. Edgar 8. Robert 9. Daniel 10. Vitalij	1. <u>Tomas</u> 2. Mantas 3. Mindaugas 4. <u>Andrius</u> 5. <u>Paulius</u> 6. Karolis 7. Deividas 8. Marius 9. Gediminas 10. Vytautas
1. Katarzyna 2. <u>Anna</u> 3. Paulina 4. Magdalena 5. <u>Karolina</u> 6. Monika 7. Agnieszka 8. Marta 9. Joanna 10. Aleksandra	1. Diana 2. Elžbieta 3. <u>Justina</u> 4. <u>Ana</u> 5. <u>Greta</u> 6. <u>Karolina</u> 7. Evelina 8. <u>Viktorija</u> 9. Renata 10. Jolanta	1. <u>Greta</u> 2. Kristina 3. Agnė 4. Eglė 5. Ieva 6. <u>Justina</u> 7. <u>Viktorija</u> 8. Gintarė 9. Simona 10. Dovilė
Polska (2000)	Polacy na Litwie (2000)	Litwa (2000)
1. Jakub 2. Mateusz 3. Kacper 4. Michał 5. Patryk 6. Dawid 7. Kamil 8. Piotr 9. Szymon 10. Paweł	1. Daniel 2. Ernest 3. Robert 4. <u>Tomaš</u> 5. Edvin 6. Andžej 7. Rafał 8. Dariusš 9. Edgar 10. Artur	1. Lukas 2. Mantas 3. Rokas 4. Deividas 5. <u>Tomas</u> 6. Karolis 7. Paulius 8. Dovydas 9. Matas 10. Martynas
1. Natalia 2. Aleksandra 3. <u>Wiktoria</u> 4. Julia 5. Weronika 6. <u>Karolina</u> 7. Klaudia 8. Paulina 9. Patrycja 10. Katarzyna	1. <u>Karolina</u> 2. <u>Evelina</u> 3. Diana 4. Agata 5. <u>Viktorija</u> 6. Karina 7. Agneška 8. Justyna 9. <u>Erika</u> 10. <u>Greta</u>	1. Gabriele 2. Gabija 3. <u>Viktorija</u> 4. <u>Karolina</u> 5. <u>Greta</u> 6. Ieva 7. Monika 8. <u>Erika</u> 9. <u>Evelina</u> 10. Emilija

Polska (2010)	Polacy na Litwie (2010)	Litwa (1. połowa 2011)
<ol style="list-style-type: none"> Jakub Szymon Kacper Filip Michał Mateusz Bartosz Adam Wojciech Wiktor 	<ol style="list-style-type: none"> <u>Daniel</u> Edvin <u>Dominik</u> Ernest Damian Tomaš Lukaš <u>Danielius</u> Adrian Patryk 	<ol style="list-style-type: none"> Lukas Matas Nojus Jokūbas Dovydas <u>Dominykas</u> Kajus <u>Danielius</u> Gustas Emilis
<ol style="list-style-type: none"> Julia Maja Zuzanna Lena <u>Wiktoria</u> Amelia Oliwia Aleksandra Natalia Zofia 	<ol style="list-style-type: none"> <u>Emilija</u> Karina Adriana Milana Karolina <u>Viktorija</u> Agata <u>Gabriela</u> Evelina Patricija 	<ol style="list-style-type: none"> <u>Emilija</u> Gabija Ugnė Kamilė Austėja <u>Gabrielė</u> Goda Urtė Ieva Miglė
Polska (2013)	Polacy na Litwie (2013)	Litwa (2013)
<ol style="list-style-type: none"> Jakub Kacper Filip Szymon Jan Antoni Michał Wojciech Mateusz Bartosz 	<ol style="list-style-type: none"> Adrian <u>Daniel</u> Damian Edvin <u>David</u> <u>Dominik</u> Adam Nikita Maksim Ernest 	<ol style="list-style-type: none"> Matas Lukas Nojus <u>Dominykas</u> Jokūbas Benas Kajus <u>Dovydas</u> <u>Danielius</u> Emilis
<ol style="list-style-type: none"> Lena Julia Zuzanna Maja Zofia Amelia Hanna Aleksandra <u>Wiktoria</u> Natalia 	<ol style="list-style-type: none"> Milana <u>Emilija</u> <u>Viktorija</u> Evelina Karolina Paulina Agata <u>Kamila</u> Patricija Adriana 	<ol style="list-style-type: none"> Austėja <u>Emilija</u> Liepa Gabija <u>Kamilė</u> Ugnė Gabrielė Viltė Lėja Urtė

Jak wskazują powyższe dane, wśród najpopularniejszych znajdują się imiona spotykane wyłącznie wśród Polaków na Litwie: *Miroslaw, Jarosław, Adrian/Adriana, Damian, Edvin, Edgar, Agata, Diana, Justyna, Milana*. Obserwację tę potwierdza analiza imion urodzonych po 1990 r. uczniów szkół polskich (756 dziewcząt i 528 chłopców), której wyniki przedstawiono na wykresach 1 i 2.

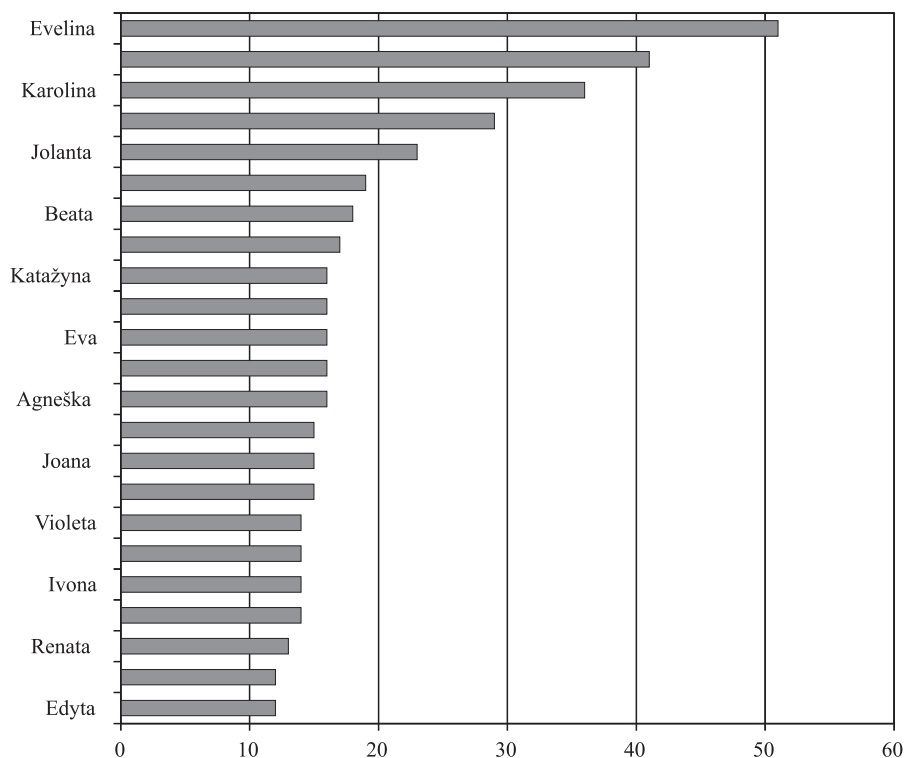
Wykres 1. Liczba uczniów noszących dane imię

W badanej grupie 1284 uczniów dziewczęta stanowiły 59%, co wynika ze specyfiki litewskiego systemu edukacyjnego, w którym obowiązek szkolny trwa do ukończenia lat 16, a nie 18, jak w Polsce (por. Runiewicz-Jasińska, 2005, s. 20–21). Przewagę liczebną dziewcząt tłumaczy fakt, że po szesnastym roku życia z dalszej nauki rezygnuje więcej chłopców niż dziewcząt.

Wykresy 3 i 4 (s. 168) ilustrują frekwencję imion (osobno męskich i żeńskich) najczęściej nadawanych dzieciom w rejonie solecznickim w latach 1991–2011.

Jak widać, systematycznie zmniejsza się liczba imion Polaków litewskich wspólnych z imionami w Polsce; zjawisko to wystąpiło wcześniej u chłopców. Od początku obecnego wieku w pierwszej dziesiątce imion najczęściej nadawanych polskim chłopcom na Litwie nie ma ani jednego, które znalazłoby się także w pierwszej dziesiątce imion nadawanych w Polsce. Wśród 10 imion najczęściej

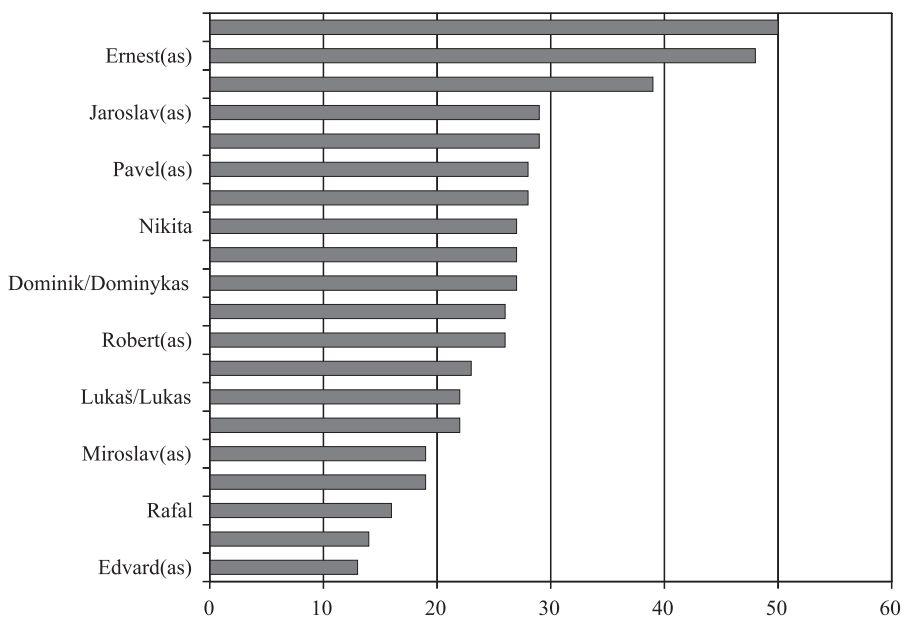
Wykres 2. Liczba uczennic noszących dane imię

w r. 2013 nadanych dziewczynom polskiego pochodzenia na Litwie są dwa z pierwszej dziesiątki na Litwie i tylko jedno z pierwszej dziesiątki w Polsce; tak samo było w 2010 r.

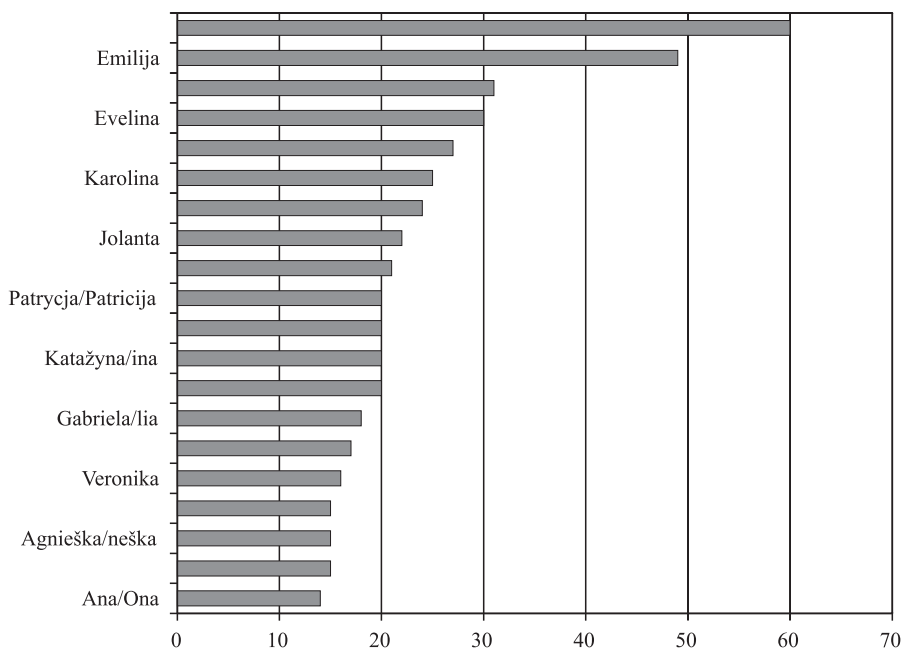
Wśród imion męskich rekordy frekwencji bije imię *Daniel*, które w Polsce w latach 1991–2000 z trudem mieściło się w pierwszej dwudziestce nadań, a w zestawieniu wszystkich męskich imion noszonych w Polsce znajdowało się dopiero na miejscu pięćdziesiątym piątym (Grzenia, 2002, s. 302, 309–320; stan z 31 marca 2001 r.). Wśród Polaków na Litwie na początku drugiej dekady XXI w. dostało się ono natomiast do pierwszej dziesiątki, a w 2010 r. pojawiło się w pierwszej dziesiątce nawet dwukrotnie (też jako *Danielius*). Należy podkreślić, że w tym samym roku było ono na ósmym miejscu wśród najpopularniejszych imion na Litwie.

Zwraca także uwagę dużą popularność imion germańskich, typu *Edwin*, *Ernest*, *Edgar*³, stosunkowo rzadkich w Polsce. Potwierdza to D. Kardis (2007,

³ W dalszej części artykułu imiona Polaków litewskich dla uproszczenia przywoływane są w grafii polskiej.

Wykres 3. Liczba chłopców noszących dane imię

Wykres 4. Liczba dziewcząt noszących dane imię

s. 152), co wskazuje, że imiona te musiały występować stosunkowo często już w czasach ZSRR:

Ciekawa jest tendencja do nadawania na Litwie imion pochodzenia germańskiego. Na liście litewskiej [chodzi tu o imiona Polaków litewskich — J. B. W.] znalazła się grupa takich imion, które nie cieszą się w Polsce popularnością [...] To: *Ernest* (nr 33 na liście porządkowej), *Rajmund* (34), *Albert* (35), *Arnold* (55), *Leonard* (72), *Roland* (86), *Ewald* (87), *Ronald* (92), *Erwin* (100). Popularne są również rzadko w Polsce używane podobne w brzmieniu do imion germańskich imiona o etymologii staroangielskiej *Edgar* (28 pozycja) oraz *Edwin* (43). [...] wspomniane imiona cieszą się znaczną popularnością [...]. Moda na nie panuje na terytorium całego kraju, również wśród mieszkających tu innych narodów.

Imion żeńskich powtarzających się na wszystkich wyżej opisanych listach rangowych jest więcej. Należą do nich: *Karolina*, *Ewelina*, *Wiktoria*. Na prawie wszystkich pojawia się też *Agata* oraz *Justyna*. Wśród imion żeńskich z pierwszej trzydziestki zestawionej przez D. Kardis w zebranych tu materiale wystąpiły tylko: *Jolanta* (u D. Kardis na piątym miejscu), *Justyna* (13.), *Ewelina* (15.), *Agata* (19.), *Karolina* (25.), *Wiktoria* (30.). Wynika z tego, że popularność wśród Polaków na Litwie takich imion, jak *Karolina*, *Ewelina*, *Wiktoria*, zaczęła się stosunkowo niedawno.

Porównanie prezentowanych tu danych z danymi D. Kardis ujawnia też zmiany, jakie zaszły ostatnio w tendencjach imienniczych wśród Polaków na Litwie. Wśród 20 imion najczęściej nadawanych polskim chłopcom w Wilnie w latach 1945–1999 znalazły się przykładowo: *Jan*, *Stanisław*, *Jerzy*, *Władysław*, *Ryszard*, *Henryk*, *Czesław* — dziś prawie niewystępujące wśród najpopularniejszych. Odwrotnie: niezwykle dziś często spotykane imię *Daniel* w zestawieniu D. Kardis uplasowało się dopiero na siedemnastej pozycji. Zmiany te potwierdza również Irena Smykowska, kierowniczka urzędu rejestracji w rejonie sołecznickim:

Jeżeli chodzi o polskie tradycyjne imiona, niestety, jest ich bardzo mało. W ciągu ostatnich 5 lat mamy zaledwie 2 Piotrów, 2 Janów, jest 1 Feliks, tylko 1 Jadwiga, mamy 2 Barbary. Bardzo szkoda, bo minie jeszcze kilka lat i upaństwowione święto Jana⁴ będzie obchodzone bez Janów [...]. Zauważyłam, że przed 20 laty popularnym imieniem były Marta, Edgar czy Artur, wtedy wpłynął na wybór imienia popularny rosyjski film „Długa droga przez wydmy”⁵. Ale 20 lat temu było też więcej imion tradycyjnych — były Marie, Danuty, Reginy, Ireny, Julie, popularnym imieniem był Paweł, Tadeusz. Teraz te imiona są bardzo rzadko nadawane (Pieszko, 2013).

Wydaje się, że Polacy rzadko nadają dzieciom typowo litewskie imiona o pochodzeniu niechrześcijańskim (wśród około 220 imion polskich uczniów było tylko pięć typowo litewskich, z których każde miało zaledwie po jednym no-

⁴ Mowa o dniu 24 czerwca (św. Jana Chrzciciela, lit. Joninės). Jest to na Litwie święto państwowe.

⁵ Był to serial telewizyjny produkcji ZSRR pod łotewskim tytułem „Ilgais ceļš kāpās” (reż. A. Brenčs), wyprodukowany w Rydze w latach 1980–1981 i nadawany ponownie w telewizji rosyjskiej w 1989 r.

sicielu) bądź imiona „międzynarodowe” w wersji litewskiej (w analizowanym materiale wystąpiły tylko trzy takie imiona). Wydaje się natomiast, że wśród rodowitych Litwinów coraz popularniejsze są imiona typowo litewskie, takie jak: *Algirdas*, *Gediminas*, *Mantas*, *Mindaugas*, *Austėja*, *Goda*, *Liepa*, *Miglė*, *Nijolė*, *Ugnė* czy *Viltė*, choć dotyczy to w znacznie większym stopniu imion żeńskich niż męskich. Brak wśród Polaków imion typowo litewskich potwierdzają przeprowadzone przez autorkę wywiady. Jedna z respondentek stwierdza:

Czasami jestem w szoku, to mnie przeraża. Dziwne są, w Polsce nigdy takich nie spotykałam. [O imieniu *Gina*:] Od *ginti*, „ochraniać”, w ogóle nie wiadomo skąd... Saulė [dosł. ‘słońce’ — J. B. W.] — ja bym swego dziecka słońcem nie nazwała... Eglė to jest jodelka, po polsku Jagoda, to tak jeszcze jakoś brzmi, no ale jodła? U nas [tzn. wśród Polaków] to takie dziwne imię [...]. U nas [na Litwie] też można takie dawać: Kleopatra, Kisminta, takie, ja nie wiem, z seriali?

Z niektórych wypowiedzi wynika, że respondenci za prawdziwe imiona uważają imiona o tradycji chrześcijańskiej, do której typowo litewskie imiona odapelatywne nie należą:

Aironas, ciężkie takie, [Litwini] na przykład dają dużo imion, no od pogaństwa jeszcze to poszło, Eglė, czyli jodła, Saulė — słońce, Jūra — morze, no takie od rzeczy, Ugnė — ogień, pogańskie, no to litewskie.

W tej narracji różnice etniczne wiążą się z religijnymi, a Litwini wyróżniają się mniejszą pobożnością niż Polacy:

Co do imienia [własnego dziecka], ja na pewno nie będę akcentowała na to [tzn. nie będę akcentowała polskości]. Ale skoro ja będę rejestrowała to w Kościele, to na pewno będzie miało Anioła Stróża polskiego [...], ja ani litewskiego, ani [...] specyficznego polskiego, które krzyczy tam o polskość, bym nie dała [...]. Ale co do wiary, jestem katolikiem z taką bardzo silną wiarą, Litwini nie mają tego... Mają, ale nie na takim poziomie. I chyba ze względu na to będzie miało jakiegoś Anioła Stróża i przypiszę imię polskie. No, skoro znam katolicką wiarę z języka polskiego, to tam będzie już jakieś polskie imię, które będzie wpisane wszędzie w dokumentach.

Pojęcie *polskie imię* oznacza dla niektórych respondentów imię pochodzenia słowiańskiego (*Mirosław*, *Stanisława*), dla innych — także imię „międzynarodowe”, chrześcijańskie, mające odpowiedniki w innych językach europejskich, ale używane w wersji polskiej (przynajmniej brzmieniowo), takie jak: *Krzyštof*, *Piotr* (nie: *Krystupas*, *Petras*). Dla wielu jednak osób „imię polskie” to: imię nielitewskie, choć niekoniecznie polskie/słowiańskie, bądź powszechnie znane jako chrześcijańskie (np. *Ernest*, *Honorata*). Inna respondentka mówi:

U mnie na przykład brat jest Edward, ładne imię i fajnie się pisze. Nie wiem, czy w Polsce jest, to nie jest popularne chyba bardzo w Polsce, ale popularne jest na Wileńszczyźnie [...]. Jest Edvardas, -as mu dopisują, ale on wszędzie mówi, że jest Edward. Ja jeszcze ani razu nie sły-

szałam, żeby on komuś mówił swoje litewskie imię, on nawet na zeszytach pisze Edward [...]. Dla mnie to jest polskie imię.

Wydaje się, że dziś Polakom na Litwie przy wyborze imienia dla dziecka towarzyszy przede wszystkim pytanie: „Jak wybrać imię, które będzie równie dobrze brzmiało po polsku, a jednocześnie nie będzie zniekształcone przez pisownię litewską?” (Mikulewicz, 2006). Tak można zapewne tłumaczyć obserwowaną w pokoleniu urodzonym po odzyskaniu przez Litwę niepodległości stosunkowo wysoką frekwencję — przynajmniej w porównaniu z frekwencją w Polsce — takich imion, jak: *Arnold, Artur, Edward, Edwin, Ernest, Erwin, Eryk, Ewald, Robert, Agata, Alina, Beata, Diana, Emilia, Eryka, Ewelina, Greta, Honorata, Justyna, Karina*. W wersji zlituanizowanej, bez litewskich końcówek, niewiele bądź wcale nie różnią się one od imion polskich. Być może podobna jest motywacja nadawania dzieciom form hipokorystycznych w funkcji imion właściwych (*Magda, Darek*), co też się zauważa.

Zdarzają się imiona w kilku odmiankach, np.: *Martinas/Marcin/Martynas, Magdalena/Magda/Madlena*. W wersji polskojęzycznej imion noszonych przez Polaków na Litwie brak jest geminacji (choć jest ona spotykana w imionach noszonych w Polsce), ale konsekwentnie używa się litery *w* (np. *Wanesa, Wioleta*). W wersji polskiej spotyka się *i* jako graficzny symbol zmiękczenia *l* (*Liusia, Liucina, Liudwika, Mariolia, Kamilia*), zapewne pod wpływem pisowni zlituanizowanej. Występują oboczności w pisowni: *y|i* (*Justyna|Justina, Patryk|Patrik*), *f|v* (*Kšyštof|Kšyštov*), *il|j* (*Darius|Darjuš*) oraz wynikające z wpływu języka litewskiego wahania *e|ie*: *Agneška|Agnieška, Olgerd|Olgierd*. Zauważono też hiperpoprawne stosowanie polskiej litery *l* (*Łoreta, Łucjan, Ilona*).

W analizowanym materiale znaleziono bardzo mało imion pochodzenia rosyjskiego bądź międzynarodowych w postaci rosyjskiej, choć jeszcze w 2007 r. D. Kardis odnotowała ich sporo (*Andrej, Iwan, Irina, Galina* i in.). W 1991 r. do pierwszej dziesiątki trafił *Witalij*, czasem spotyka się też takie rosyjskie imiona, jak *Nikita*, lub imiona międzynarodowe w wersji rosyjskiej, ale generalnie jest to dziś zjawisko rzadkie. Znacznie bardziej zauważalne są podobieństwa mody imienniczej u Polaków na Litwie do tendencji ogólnolitewskich, o czym świadczy popularność takich imion, jak: *Greta, Gabriela, Kamila, Wiktoria, Dawid* czy *Dominik*.

Czy specyficzna forma zapisu imion Polaków na Litwie jest przez nich akceptowana? Trudno dać jednoznaczną odpowiedź na to pytanie. Jak podkreśla I. Masojć w odniesieniu do nazwisk, Polak na Litwie „tak powoli się całkowicie utożsamia z [...] graficzną postacią litewską [swego nazwiska], że bezwiednie zaczyna jej używać nawet tam, gdzie «nie ma musu»” (za: Radczenko, 2013). Również respondenci związani z organizacjami polskimi lub prasą polską wyrażali podobne zdanie:

W ogóle bardzo to razi, w prasie bardzo to razi. [...] A ludzie już tak się przyzwyczaili, że rzeczywiście, nawet pisząc nieoficjalne dokumenty, podpisują [je] właśnie tym zniekształconym nazwiskiem. To mnie na przykład najbardziej przeraża, kiedy młodzież w nieoficjalnej zupełnie rozmowie używa tej wersji. [...] Ludzie przyzwyczaili się do nienormalności.

Niektórzy respondenci mieli jednak inną opinię — taką, która w możliwości dokonywania odrębnych wyborów imienniczych upatruje niejako rekompensaty za zniekształconą pisownię:

Takie litewskie, no takie litewskie litewskie imiona, to one brzmią całkiem inaczej. No na przykład Anna, Natalia, Elżbieta, jakbyś ty nie pisał, to to jest polskie imię i brzmi po polsku. [...] Bo ten taki Litwin Litwin to zazwyczaj ma takie, no na przykład Vasaris, to jest całkiem litewskie imię. I Eglė — absolutnie litewskie imię. I tutaj nie ma żadnych wątpliwości. [...] A skoro nie, no to nie wiem, jakie możesz litery pisać, a to jest polskie imię i każdy to wie. Jest bardzo dużo ludzi, którzy nie zamyślają się, że to mogłoby być jakoś inaczej. Jest, jak jest.

ŹRÓDŁA

Statystyka imion

GRT 2014 — Gyventojų registro tarnyba: populiariausią vardų statistika [Urząd Rejestracji Ludności: dane statystyczne dotyczące najpopularniejszych imion], www.gyvreg.lt/.
[Wykorzystano też dane niepublikowane, uzyskane z GRT na indywidualne zamówienie].
VLKK 2014 — <http://vardai.vlkk.lt/statistika/>

Szkoły polskie na Litwie

Progimnazjum im. Jana Pawła II w Wilnie, www.jonopauliausprogimnazija.vilnius.lm.lt
Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie, www.gam.lt/
Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilnie, www.jp2.lt/
Szkoła Średnia im. Szymona Konarskiego w Wilnie, www.konarskio.vilnius.lm.lt
Szkoła Średnia im. Władysława Syrokomli w Wilnie [promocje 2007–2010], www.syrokomla.lt/szkola/lt/index.php
Szkoła Średnia w Ławaryszkach, www.lavoriskes.vilniausr.lm.lt/?page_id=274&lang=pl
Szkoła Średnia w Zujunach, www.zujunai.vilniausr.lm.lt/?lang=pl
Szkoła Podstawowa w Szumsku, www.sumskas.vilniausr.lm.lt/pl/
Gimnazjum im. Ferdynanda Ruszczyca w Rudominie, www.2003.vu.lt/
Szkoła Średnia im. ks. Józefa Obremskiego w Mejszagole, www.obremskio.vilniausr.lm.lt
Gimnazjum im. Stanisława Moniuszki w Kowalczukach, www.moniuskos.vilniausr.lm.lt/
Ciechanowiska Szkoła Średnia w rejonie wileńskim, www.cekoniskes.vilniausr.lm.lt/
Suderwska Szkoła Podstawowa im. Mariana Zdziechowskiego, www.suderve.vilniausr.lm.lt
Gimnazjum im. Anny Krepstul w Butrymańcach, www.butrimonys.salcininkai.lm.lt/
Sużańska Szkoła Średnia, www.suzionys.vilniausr.lm.lt/wp/?lang=pl

LITERATURA

- Geben, K. (2003). Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie. Warszawa: Elipsa.
- Grzenia, J. (2002). Nasze imiona. Warszawa: Świat Książki–Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media.
- Kabzińska, I. (2009). Między pragnieniem ideału a rzeczywistością. Polacy na Litwie, Białorusi i Ukrainie w okresie transformacji systemowej przełomu XX i XXI stulecia. Warszawa: Zakład Wydawniczy Letter Quality.
- Kardis, D. (2007). Najpopularniejsze imiona Polaków wileńskich, urodzonych w latach 1945–1999 w porównaniu z imiennictwem w Polsce. *Prace Filologiczne*, 52, s. 141–154.
- Kuzavinis, K., Savukynas, B. (2009). Lietuvių vardų kilmės žodynas. [Słownik etymologiczny imion litewskich]. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Lietuvos lenkų pavardžių ir vardų rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase taisyklės [Zasady pisowni nazwisk i imion Polaków na Litwie w dokumentach tożsamości obywateli Republiki Litwy] (1991), www.vlkk.lt/lit/nutarimai/svetimvardziai/lenku-kalbos.html (dostęp: 19 X 2014).
- Małec, M. (2001). Imię w polskiej antroponimii i kulturze. Kraków: DWN.
- Mikulewicz, I. (2006). Kalendarz niejedno ma imię. Najczęściej nadawane imiona. *Tygodnik Wileńszczyzny*, 51, 21–27 XII.
- Nowicka, E. (2000). Polacy czy cudzoziemcy? Polacy za wschodnią granicą. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Pieszko, A. (2013). Tano, Juna czy może Jan lub Basia? *Kurier Wileński*, 151, 10–12 VIII.
- Radczenko, A. (2013). Na Facebooku i na cmentarzu. Zniekształcone nazwiska na własne życzenie? *Delfi*, 16 IV, <http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/na-facebooku-i-na-cmentarzu.d?id=61156313> (dostęp: 22 XII 2014).
- Rudnicka-Fira, E., Skudrzykowska, A. (1996). O imionach Polaków na Grodzieńszczyźnie. W: E. Wolnicz-Pawłowska, J. Duma (red.), *Antroponimia słowiańska. Materiały z IX Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej*, Warszawa 6–8 IX 1994. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, s. 271–277.
- Runiewicz-Jasińska, R. (2005). *Polityka oświatowa państw nadbałtyckich (Litwy, Łotwy, Estonii)*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Szcześniak, K. (2004). Imiona urzędowe oraz domowe studentów grodzieńskiej polonistyki i osób im najbliższych. W: S. Musijenko i in. (red.), *Droga ku wzajemności. Materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowej (Grodno–Mir, 24–25 października 2002 r.)*. Grodno: GAUPP, s. 30–41.
- „W” na Litwie jednak zgodne z prawem (2012). *Europejska Fundacja Praw Człowieka*, 28 XII, www.efhr.eu/2012/12/28/w-na-litwie-jednak-zgodne-z-prawem/

SUMMARY

FROM KATAŹINA TO EDVIN: THE NAMES OF POLES IN CONTEMPORARY LITHUANIA

The article presents the names bestowed on Polish children in Lithuania after 1990, a topic which merited little scholarly attention to date. First, by way of introduction, the specific Lithuanised written forms of these names are described and compared with their standard Polish and Lithuanian equivalents. The naming trends are then analysed on the basis of three sets of data: the top ten male

and female names among Lithuanian Poles (as compared with those in Lithuania and in Poland) in the years 1991, 2000, 2010 and 2013; the names of 1284 students, all born after 1990, from fifteen Polish-language schools in Lithuania; finally, the names given in the years 1991–2011 to children in the municipality of Salčininkai (Soleczniki), where the percentage of Poles is the highest in Lithuania. Interviews with members of the Polish minority in Lithuania, focusing on naming issues, have also been used for fact-finding. The research shows that the name choices of Poles in Lithuania are becoming increasingly different from those in Poland, yet not exactly convergent with Lithuanian trends. Poles almost never use names of Lithuanian origin and prefer instead simple names, not necessarily of Polish origin, that look in writing almost the same in Polish and in Lithuanian. Especially striking among these are Germanic names, such as *Edward*, *Ernest*, *Eryka*, *Greta*, never particularly popular in Poland.

Key words: Poles in Lithuania, given names, naming trends, minority names, Lithuanisation